

Ե Ր Գ Ե Ր.

ՎԻՃԱԿԻ ԵՐԳԵՐ.*)

Սուրմալուայ Կուլար գիւղի բարբառով 1).

Ծաղիկ ես քո ծառէն եմ,
Վիճկի միջի Թառէն եմ.
Քամին վէր քցեց,
Վաքանա մօլորեր եմ.
Այ օրան—օրան ծաղիկ՝
Կարմիր ու թորան ծաղիկ՝

Տարին մէ խետ ես գալմ,
Գամ քեզի գովամ ծաղիկ.
Ծաղիկ, ծաղկավանայ եմ.
Ասըլ էրևանայ եմ,
Տարին մէ խետ ես գալմ՝
Թագա մուպարխանայ եմ.

*) Վիճակի երգերը չորս կարգի կը բաժանուին. որպէս նաեւ ամեն երգեր իրենց բաժանմունքներն ունեն. Առաջինն է «Ծաղկաքաղը», սր հարսներ ու աղջկունք գոյնզգոյն ծաղիկները զտնելու համար մարգագետիններու մէջ կերգեն ու կորոնեն. Երկրորդ՝ «Վիճակի կամ փարջի զովքը» փունջերը, որ փարջի մէջ զետեղած են, մի յարմար վայր կը դնեն, շրջապատեն, պարեն ու կերգեն. Երրորդ՝ աղջկանց խումբը փարջով միասին ամեն տուն կայցելեն. իւրաքանչիւր տան յաջողութեան համար յարմար երգեր կասեն ու նուէր կը հաւաքեն. Չորրորդ՝ «Ծաղկահան» կամ «Վիճակահան», որ փարջի բոլորը կը շրջապատեն, պարեն ու կերգեն: Ափսոս որ տեղ տեղ խառնուած են իրար. իսկ կան կղզիացած (քիչ) տեղեր, ամեն երգ իր յարմար տեղը կերգեն. Եթէ յատուկ ուշադրութիւն չգար՝ ձուլի, այն եւս պիտի աղճատուի կամ անհետ կորսուի:

1) Գրի առնուած է 1894 թուին:

Անձրև էկաւ շաղալէն՝
 Ուռի ծառը դողալէն՝
 Հորէս էկաւ իմ աղբէր,
 Այ ձին տակին խաղալէն:
 Ագռայ վերև ամպեր ա,
 Իմ աղբէր ուր ձին թամբեր ա,
 Գացեր միջտան կռուեր ա,
 Անձվեր էկեր թրչեր ա,
 Արև առեր չորցեր ա,
 Բանց քանուր վարդ բացուեր ա:
 Ծաղիկ ասեմ ու զատեմ,
 Լցեմ տուրակ ու խցեմ,
 Առնեմ ընկնեմ գեղէ գեղ,
 Բալլի մէ խառ ճաթիմ:
 Կողբայ բերդը բլեր ա,
 Ծառս տակին քներ ա,
 Ձէն տուր, ձէնս շառաւ,
 Մեկեւ քարկա տուեր ա:
 Կողբայ քարը դոցայ ա,
 Միջի մարդը բօցայ ա,
 Մաշիկ դրէք, դուս ընեմ,
 Ինձ էլ չասեն բօցայ ա:
 Կողբայ քարեր դօցայ ա,
 Սարերին շուռայ կասեն:
 Քօլերը բացաւ ա:
 Իմ նանը մածուն ա մէրեր,
 Փէսիկին կանչեր բերեր,
 Անտէր մնայ սե կատուն,
 Փէսիկին փայն ա կերեր:
 Խնձոր ունիմ կծած ա,
 Չորս բոշոր արծթած ա,
 Ծառս ուզեց, չառի
 Անուշ աղբօր տուած ա:
 Աղբէր ունիմ անուշ ա,
 Խալած արծաթէ շուռա,
 Ծառի գլխին կայնած ա,
 Ծառի քանալմ դուռ ա:
 Օխշարն արեր եմ գէղը,
 Ջուկեր եմ ալագեօղը
 Լալուխ օղորկայ նիսեմ,

Թափ տու քանցիւղիդ քոզը:
 Այ տղա, յերով նի արի,
 Օխշարի բէրովնի արի,
 Խէրս քե աղջիկ չի տայ,
 Վերին կալերովն արի:
 Այ տղա. արի խօսա,
 Բիկիդ բաղդաթին խառ ա.
 Խէրս քե աղջիկ չի տայ,
 Աղբօրս արագ ասա:
 Բօզ ձին ինչ անըմ նալը,
 Խօթան ինչ անմ խալը,
 Ծառ սիրեր եմ, ես կառնեմ,
 Ինչ անեմ դալմաղալը:
 Ղաղէի բաղջէն ուռի ծառ,
 Էղսոյ, արի, ընծի առ,
 Պալապանու քարկը տուր.
 Խոռվեր եմ խաթրս առ:
 Չայիւրին միջի ծիլ խառը՝
 Պալոյի անուշ խօսը՝
 Կտուրի դիւմնի օտը.
 Չը թողեց գէր իմ մօտը:
 Էրևան ձորի մէջ ա,
 Սառն աղբուր մէջն ա,
 Ալէքի թուր քանալը
 Դրած զալպի մէջն ա:
 Յովէկի ղուպան բանձր ա,
 Էղսոյ, Պալոն քաղցր ա,
 Շաշոյ Գէւորգին ապրի,
 Մին օր չաօր փախցրայ:
 Առաւօտ քարի լուսուն,
 Քո գինը խաթրի բցուն
 Խաթրի դրի վեր բուրսուն:
 Գացի արտեր, բունի լոր,
 Ուղջիկ տեհա Լալլի ձոր.
 Կը մտնէր կարմիր խնձոր:
 Առաւօտ թափեր փոշին,
 Իմ դօց զանեմ քո դօթին,
 Ինչպէս հալուէն միջ լոշին:
 Առաւօտ թռտիք մուր.
 Թալեց սարիէն, կաթեց պիւլս.

Աչքեր բալաք ընքեր թուխ
 Աժէր Մուշն ու Բուխանուխ
 Ծաղիկ ասեմ ու ամաչեմ,
 Ծիւմ ծաղկեմ ու կանաչեմ,
 Մէջան բացէք, դուս ըլնեմ,
 Թագա ետրին ճանաչեմ
 Օշոր մուր ճամբներ,
 Մշտակոտոր ազպներ,
 Կանանչ կեանս աղջկներ,
 Զէկան տարան վիճկներ:
 Բաղջի միջի վարդ ա,
 Բաղջի շունը սաք ա,
 Աղջի, դու կամաց խօսա,
 Տալսա տեղ կլլի մարդ ա:
 Քարափի գլոխ աղ ա,
 Բուրբը բուփա բաղ ա,
 Աղջի, մուրաքէ կարի
 Հալա սիրածդ սաղ ա:
 Սեահողի քամին ա,
 Սիւտակ ծովի գեամին ա,
 Որին սիրես, բաց թողես,
 Էն էլ ընդրա համին ա:
 Աստղներ ցերեկ ցերեկ,
 Կիւմրուց նուպար բերէք,
 Լայլուխ տամ մուսոնուխ,
 Ետրիցս խապար բերէք:
 Մանկը մատիս լախ ա,
 Տուերեմ ետրիս, պախայ,
 Իրեք օր իրեք գիշեր՝
 Իմ նան ընձի դոնախ ա:
 Կապուտ քուռակ խէծեր եմ,
 Կեօուկին մօտացեր եմ,
 Կեօուկ, ինձ մէ ճանփայ տուր,
 Իմ նանին կարոտցեր եմ:
 Մանկը մատովս չի,
 Սիրածս սրտովս չի,
 Սալիպ, քո բալէն մեռնի,
 Ես ընդու լայեղին չի:
 Ես գիշեր լուսնակ գիշեր,
 Կեռ ընքեր, կարմիր թշեր,

Աստուած պախայ քու աղբեր,
 Տասօուր տու, գամ էս գիշեր,
 Զայի ափին սաղ պիտէր,
 Միջին օրեք, դագ պիտէր,
 Ինչ անեմ կեօե կիւե,
 Իմ ետրը ճապագ պիտէր:
 Զայի ափը մանտր ուռ,
 Սիրած բունկը շատ մօմուռ,
 Աշխար ասաց—աղէն ծուռ,
 Իմ սրտի մէջ նուր ու դուր:
 Կայներէս, մի կռանայ,
 Մեր դռներ մի հեռանայ,
 Ետր, Աստուածդ կը սիրես,
 Սիրեր ես մի մօռանայ:
 Բաղջի բուր զամիւռ ա,
 Բաղջէն լեք Եմիւռ ա,
 Նանի ջան, մեղ մի դէն,
 Սրտի սիրածն անուշ ա:
 Տամբուլի կոթը բերեմ,
 Կայնի, բե գինի բերեմ,
 Զեռս վզովդ քցեմ,
 Գնացած խելքդ բերեմ:
 Տամբուլի կոթը թթի,
 Օխտը կով ունեմ կթի,
 Ո՛վ որ իմ սիրած սիրայ,
 Խօքին դժուբին փթի:
 Էս սարը բանձր սար ա,
 Տակը զննլած քար ա,
 Ես քե թաքուն սիրեցի,
 Էս ով խանեց ածաբայ:
 Սարն ընցի էն եանը,
 Ինչ անեմ դիւնի մալը,
 Տղէն տես, աղջիկը տու,
 Զիցեմ թէ չի հալը:
 Աղջի, ինչ լաւ մաղ ունես,
 Սուխարի փարվաղ ունես,
 Տղէն աղջիկ տեսնելու՝
 Ինչ շատ եօխին նաղ ունես:
 Ինչ լաւ ա մեր բաժաղակը,
 Խով ա կանափի տակը,

Էկայ մօտովդ անց կեցայ,
 Չասիր, արի մեր բակը:
 Աղբէրս հանտին տեսայ,
 Ջրերի բանջին տեսա,
 Ասի, խալը խարցնեմ,
 Քեափուլը դամ դամ տեսայ:
 Պզտի աղջի, գալմ ես,
 Մազերդ սղալմ ես,
 Քեղարդայ դագեպին գաս,
 Միսը օսկորից խանմ ես:
 Պզտի աղջի, սևաւոր,
 Խալխի դռներին սովոր,
 Գնա, նանիդ խարցրայ,
 Ինձի չանայ մեղաւոր:
 Պզտի աղջկայ մէրը,
 Խօսքն ա տուե խէրը,
 Օխտը տարի սիրութեն՝
 Չտուեց քեափիւ մէրը:
 Էս սարի սինձն ինչ ա,
 Կաթնով բրինձն ինչ ա,
 Ես սիրեր իմ, ես կառնեմ,

Էս խղի խօսքն ինչ ա:
 Այ տղայ, ալին տղա,
 Քեափիւդ դալին տղա,
 Ես քե որտեղ սիրեցի,
 Խէրանցս կալին տղա:
 Տղա, գնա կալը տես,
 Պաղ աղբրի սալը տես,
 Խէրս քե աղջիկ չտայ,
 Գնայ, գլխիդ ճարը տես:
 Ծառի տկին կար կանեմ,
 Էն խաւերին քար կանեմ:
 Իմ սիրածս ընձի սուէք,
 Ծռութունս քարի կանեմ:
 Սիրեր եմ սէրն էրէսին,
 Ըռեման թէրն էրէսին:
 Ով որ իմ սիրածն սիրայ,
 Աստուծու կրակն էրէսին:
 Աստղներ կամար - կամար:
 Մէջքս կայ օսկի քեամար:
 Իցցուն օր պաս եմ պախեր:
 Քու ջանիլ ջանի խամար:

*
* *

Գ. ՀԱՅԿՈՒՆՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՒՆԵՐԷՆ

Ղարսայ Նախիջեւան գիւղի բարբառով *)

Ծաղիկ քաղի մաղերով,
 Ջան գիւլում ջան, ջան.
 Վեր եմ դրէ շաղերով.
 Ջան ծաղիկ ջան, ջան.
 Համբարձուայ դիչերը,
 Ջան գիւլում ջան, ջան.
 Պագեմ խալու թչերը:
 Ջան ծաղիկ ջան, ջան.
 Ջուրն առայ յէլայ դարը,
 Գտայ իմ Ֆիսան եարը.

Դէն տարէք Ֆիսան եարը,
 Չը քաշեմ ան ու զարը:
 Հագեւ ես կարմիր դիւրեհն.
 Խօսքմ տուիր քու բերնէն.
 Սարերուն մարալ ըլնիս,
 Չես պըծնիլ իմ ձեռնէն:
 Մէ տուն ունիմ զանանա,
 Ղարդուն կուտամ դիմանա,
 Չեռքիդ ջուրը տուր իմեմ,
 Բալիմ սիրաս հոլանայ:

*) Ասել է Գրիգոր Գալոյեան Ղարս. Նախիջեւան գիւղացի: Սա ասում են ղռների վրայ, երբ ծաղիկները բաժանում են եւ նուէր են ստանում:

Ղառաֆիս դեղին է,
 Իմ ետքը ձեր գեղին է.
 Մէ դասա վարդ եմ քաղէ,
 (Հրէս) Հորէ ետքիս ձեռին է:
 Գիշերը դուս էլայ,
 Լուսնեակն անուշ կը ցոլայ.
 Կը ցոլայ Ալմա սարին,
 Լաւ բարե անուշ ետքին:
 Կայնել ես բոխա բոխա,
 Չափանիդ թեք կախ ա.
 Շէկ տղայ, սիրուն աղջիկ,
 Կպել են իրար եախայ:
 Կայնել ես վանքի հողին,
 Քամին տայ դոճիդ մովին.
 Էրնէկ քու ծոց քնողին,
 Դասա մազեր բռնողին:
 Կանանչ արտի քեանաբը,
 Ո՞վ է տեսէ իմ ետքը,
 Յորեկ տուին իրզաբը,
 Գիշեր քոչեցին սարը:
 Ջուխս գութան սար կը բանի,
 Շէկ աղջիկ հաց կը տանի.
 Մէկ կերթայ մէկ կը կայնի,
 Ախլ ու իման կը տանի:
 Էսմանը մէ քոչ անցաւ,
 Քոչը տուաւ մէջ անցաւ,
 Սիրտս մէ կրակ ընկաւ,
 Ոչ էրեցաւ. ոչ անցաւ:
 Կայնել ես պատի տակը,
 Գրել ես մանուտ աղը.
 Ետքիս զրկած քալիքը,
 Դրել ես Ֆառիդ տակը:
 Արխալուդը կարել եմ,
 Դոճդ կոճակ շարել եմ,
 Շան տղայ, կորի զնա,
 Քեզեն լաւը ճարել եմ:
 Ջուրն էկաւ շողալէն,

Ուռի ետքիւն դողալէն.
 Տիւ ետքս զալմ է,
 Ալ ձին տակին խաղալէն:
 Կայնել ենք յիրուր դիմաց,
 Եալուդով կէնեք իմաց.
 Եալուդը տար տու տէրը,
 Տեսնես արեւդ թերը:
 Աղջիկ, ինչ է դիւակդ,
 Օղուն կոճակ բիւակդ,
 Մի բանայ բայազ կեօգսդ,
 Օրտոս քցիր կրակը:
 Խնձոր ունիմ խածած է,
 Չորս բուրն արծաթած է.
 Աղբէրս ուկեց չտուի,
 Քեալաւ ետքիս զրկած է:
 Էս ճամբէն օլոր կերթար.
 Իւզբաւին օլոր կերթար.
 Բաղիս չկայ բաղմանչի,
 Ջորուել էր, մօլոր կէրթար:
 Էս տներ, կամար տներ,
 Միջին էր օսկէ տներ.
 Օսկէ տներ վարդ պիտէր,
 Սրտով սիրած ետք պիտէր:

* *

(Մանի ըսելու էկայ. *)
 Ղայմախ ուտելու էկայ.
 Մարամըս զայմաղը չէր
 Ետքիս տենալու էկայ:
 Մեր բաղջի ճերմակ դուռը,
 Իմ ետքի գոված թուշը.
 Ես իրունէն վարդը ուզի,
 Ինքն ընձի տուաւ փուշը:
 Տղա անունդ Յովհաննէս,
 Բաղչեքուն օհյաւն կանես.
 Պարի մէջ խաղալուց,
 Խի աչքով ունքով կանես:

1) Ասել է Ջորա Գրիգորեան Ղարսա Նախիջեւան գիւղացի. Սա-
 առում են վիճակը հանելու ժամանակ առանց շքան գիւլունի:

Ժամի տկի մարմար քար,
 Ես չեմ առնի դարիք ետը.
 Թէ որ առնեմ դարիք ետը,
 Օսկին դարկեմ սարէ սար:
 Տղա, փափախդ դուման,
 Վերման կորար բեգիւման.
 Հօրս դուռը սալած է,
 Ձին այարած, կայնած է:
 Չափուկ էրա, ընձի տար,
 Դուռմններս կայնած է.
 Կարմիր քարը տաշած է,
 Բոյս դալամ քաշած է:
 Ինչ էնեմ օր քաշած է,
 Սիրտս հալած, մաշած է,
 Պիջի պարը բոլորաւ,
 Ետս մէջը մոլորաւ:
 Հարանքի ճամբէն քարոտ,
 Սերգոն զոքնչէն կարօտ.
 Քնայ, մէ էրազ տեսայ,
 Սև հերկը ցանած տեսայ:
 Այ ադէք—ադէքը,
 Կողբայ լոթի գեադէքը.
 Նստել են դիւմները,
 Կանչում են լաւ դայդէքը.

*
* *

Մազեր ունեմ ծիրանի, 1)
 Քամին թել թել կը տանի,
 Սիրական սարին, ձորին,
 Իմ քունս ոնց կը տանի:
 Աղջի անունդ Շուշան,
 Սիւտակ բոխաղ թուխ նշան.
 Արի, էրթանք սուրբ Նշան,
 Վալա մատնիս քեզ նշան:
 Մեր բաղին կայ շորի,
 Մազերդ ետ օլորի.
 Յըմէն միտքդ ընկնելու,
 Սիրտդ փորելու մոլորի:
 Սարէն յէլաւ էրկու մուխ,
 Մինը հանգաւ, մինը ծուխ.
 Սիրական կորցրի,
 Քիթը կալնած, հարսը թուխ:
 Հանդէն դաս, դեղը մտնես,
 Իմ գցած տեղը մտնես.
 Ինձնէն այրի ետ բռնես,
 Բեմուրաս հողը մտնես:
 Աղջի, անունդ Մահի,
 Ճակատդ բոլոր շահի.
 Թուշդ դէս արա, պագեմ,
 Աստուած քու աղբէր սահի:

Վանայ Աւանգ գիւղի բարբառով *)

Պատեր ես վեր տախտին,
 Թուեր ես վեր բախտին.
 Խարսն է՛խան վիճայն ի բարին 2):
 Մէր կերաւ խաւրժիլ,
 Տղէն իբե օսկի ծիլ:
 Մէր կերաւ թանխուս:

Տղէն իբե բամբուս:
 Մէր կերաւ կեապի տակ,
 Տղէն իբե պատի տակ:
 Խին չոմբար,
 Ճաթ փողկեատար.
 Խիւրնդցար,
 Է՛ր չի խատար:

1) Ասել է Մարան Մկրտչեան Ղարսա Նախիջեան գիւղացի:

*) Երգած եւ պատմած է Եղիսաբէթ Կափանճեանց:

2) Ամեն տան վերջը պիտի կրկնուի:

Ոստան ձիկ ոսկի կուտայ,
 Բանձրաչեն արևն ի վրայ,
 Իմ խացն Աստծուց կուգեայ,
 Սեղան հայր Աբրահամայ,
 Լցուաւ կարմիր խնձորով:
 Կարմիր խնձոր կլոր—մլոր,
 Էկաւ լցուաւ միջաց բոլոր:
 Նստան գինի խեղ քե խմեմ,
 Սարխոցնամ քեօ ծոց քնեմ:
 Ղուրթնի բարձ, Շամայ դռակ,
 Վրէն պառկի տաճկի մշակ:
 Էրզրումայ քարվան Էկաւ,
 Գարվանի մէջ մէյ ձի կէր,
 Վեր էն ձիուն սնդուկ մի կէր,
 Սնդուկի մէջ աղջիկ մը կէր:
 Աղջկան անուն Իսչին փաշա:
 Պարի լուսին,
 Քե մեռնիմ, քեօ էրեսին:

Աղբէր, աղբէր, ես քե շուն,
 Խունկն ու հինէն աղբում,
 Ինչ ես բարձէ քու իշուն.
 Տանենք, տանք զգէզին,
 Բգէզ ձիկ աղբէր մը տուր:
 Աբտամէդ, իմ նստեկա տեղ,
 Ծովն ձիկ գինի պիտի,
 Կեամին ձի կթխայ պիտի,
 Կեամիջին իմ դուռնդ բաթին:
 Սուրբ Վարդան քեապապ կերեր
 եմ,

Վեր ծովուն անուշ քներ եմ
 Էրթանք Էրերին,
 Ոչխար վեր բերին,
 Կթենք թուխ մաքին,
 Լցենք սուրախին:

*
 * *

Արձկէի բարբառով.

Վիճակ նստե վրը պատին,
 Ազապ աղէկներ վրը լակին:
 Վիճակ դնած ա վրը իշուն,
 Թումպնի փողեր աղբում,
 Ազապ աղէկներ վիճկի շուն:
 Վիճակ նստե փի բերան,
 Շեռն էլեր մաճնի մէրան,

Քրդեր էկան, տարան, կերան,
 Առաւօտուն թունտիւր վառ.
 Վիճակ կը մանէր զօզանի գառ,
 Օր կ'օրբերնաս, արի, զիս առ:
 Սռաւօտ թունտիւր մուխ,
 Փուշին կապէ, թողէ պուխ,
 Զեռ բռնեց, տարաւ Բուլանուխ:

Գեացինք Բուլանուխ, ինչ անուշ գեղ էր,
 Էրկուս մէկ չապիկ՝ փողպատ նեղ էր,
 Ասին, Ալաշկերտ խինգ խազար տուն էր.
 Գեացինք, տեսանք մէ խաւքու բուն էր:
 Խաւքուկ վրը ծովուն, անուն Արուոր էր,
 Անուն Արօր էր, աստուոր կանաչ տերևաւոր.
 Կարմիր գլօխ՝ սրտիկ սևաւոր:
 Առու տեսայ խընց գետմ էր,
 Քեարվան էկաւ իմ ետ խետն էր.
 Իշկեցի, իմ ետ խընց յըմէն յետն էր.

Ուրի՛ ետր. արի՛, խռով մի կէնայ,
 'Իւնի մալ քեզի չի մնայ,
 Իմ ուստից յէմալ ուժ էնեմ,
 Գեղյան խեծնիմ, էլլիմ աւղուռ էնիմ,
 Մանտրիկ թփեր էրկսնոց,
 Ազապ տղէկներ անեն դարս ու խոց,
 Գեղի բոլոր չաւուրմայ,
 Ղարղաւ օթչար խաւուրմայ,
 Վիճակն ուտայ, խլաւնայ,
 Աշխարք ասին, վիճակ ծուռ էր,
 Մէջ իմ սրտին լալ ու դուռ էր.
 Պէյպանն էր ալաճայ, թևեր մալի,
 Գնահ ժամ, արի, քեօ մեղքեր քեաւի,
 Գրկեմ, պառկեմ քե, տեղ չի ցաւի:
 Նախարգնէն ուռի ծառ:
 Խնձոր կը թալեմ, արի տար,
 Խնձորի կէս կծուկ էր,
 Չորս գլուխ արծթուկ էր:

Անձրեն էկաւ բէդ բէդ.
 Պոյիդ մեռնեմ Զէրեդ:
 Թղթի միջի գիրն եմ,
 Սարգիս աղի քուրն եմ,
 Զաղջի դռներ ջուր կուգայ,
 Աղջիկ աղին դուր կուգայ:
 Զաղջի դռներ կանանչ էր,
 Աղջիկ աղին ճանանչ էր:

Անձրեն էկաւ կալ կալայ,
 Բաթիդ մեռնիմ Մարգարայ,
 Էրկու դուռուռ, տաս փաւայ:
 Օձ մի տեսանք ճլտուռ,
 Փախաւ մտաւ Սալուռ տուն,
 Սանամ նստէ ցալու կէնայ,
 Ծամեր էտե գեաղ կէնայ:

Կարձկանայ Նանրկանց գիւղի բարբառով.

Պինտ պախէցէք վիճկներ, 1)
 Զգան կոտրեն ազապներ.
 Խարս, խան վիճակն ի բարի:
 Վիճիկ ճլոր վըր պատին,
 Ազապ լաներ վըր լակին.
 Խարս, խան վիճակն ի բարին,
 Ինչքան սարեր կան բող,
 Դառնան քո տիրօջն դող.
 Խարս, խան վիճակն բարին:

Քեօ մեր կերեր խաւրծիլ.
 Քե բերէր ոսկեծիլ.
 Խարս. խան վիճակն բարին,
 Ինչքան դիւնիէն կայ մալ,
 Դառնայ քեօ տիրոջ մալ ու քամալ:
 Խարս, խան վիճակն ի բարին,
 Քեօ մէր կերէր ձուածեղ,
 Քե բերէր կտր անծեղ.
 Խարս, խան վիճակն ի բարին:

1) Դրի է առած Ա. Հ.

Մոկաց Սպկանց գիւղի բարբառով *).

Քեօ մէր կիրեր էղեղէն,
 Քե պիրեր խրեղէն.
 Խարս, խառն վիճանն ի բարի 1):
 Քեօ մէր կիրեր խաւրծիլ,
 Քե պիրեր ոսկեծիլ:
 Քեօ մէր կիրեր ձուածեղ,
 Քե պիրեր կօր անծեղ:
 Քեօ մէր կիրեր էղէջ,

Քե պիրեր բռէջ,
 Քեօ մէր կիրեր պատըտակ,
 Քե պիրեր պատի տակ:
 Քեօ մէր կիրեր ...
 Քե պիրեր ... պապուան:
 Քեօ մէր կիրեր մանանայ,
 Քե պիրեր սատանայ:

*
 * *

Կիւսնեց գիւղի բարբառով **).

Վիճայնի հոլա, հոլա,
 Աղապ տղէն ի քեօլայ.
 Վիճայ նստէ շեռպէշեռ,
 Շեռ իլե ալի տաշեղ,
 Աղապ լաճու պուկի տեղ:
 Զան վիճայ ջան—ջան.
 Դասոյսայ գիւլիւմ ջան ջան 1):
 Էսա վիճայն ինչ կուզէր.
 Խորերով ցորեն կուզէր:
 Էսա վիճայն ինչ կուզէր,
 Բեակերով օխշար կուզէր:
 Վիճկի անուն Ալթուն ի,
 Զեպեր ելին կթուն ի.

Վիճկի անուն Վարդիկ ի,
 Ոտով օշխար որդիկ ի:
 Վիճայ նստե վեր պատին,
 Աղապ լաճեր վեր լակին:
 Վիճայ նստե վեր իշուն,
 Թումպնի փողերն ի նխուն:
 Խամբարձում եկաւ,
 Իլերենք սարեր, ծաղիկ կը քաղենք,
 Պիրենք, փառչի պէրան կը զանենք:
 Ալմախ կը ժողուենք.
 Դիւզիւր կը պիրենք.
 Փառջի գըլօն կը կապենք:

*
 * *

Բագրեւանդայ Վանքի գիւղի բարբառով 2).

Պամեանց սարեր ամպեր ա,
 Աղբերս ձին թամբեր ա,

Զան ծաղիկ ջան ջան 3):
 Գնացեր մէյսան՝ խաղցեր ա,

*) Գրի առած է Ա. Հ. 1) Ամեն երկտողից յետոյ կրկնել:

**) Գրի է առած Ա. Հ. երգած է Վանի Թիմարայ Կիւսնեց գիւղացի Խոռո Սարգսեան. 1) Ամեն երկտողից յետոյ կրկնել:

2) Ասած է Յակոբ Համազասպեան:

3) Ամեն տնից յետոյ կրկնելու է:

Անձրև էկեր թռչեր ա.
 Զան վիճակ ջան:
 Քներ ա քրտներ ա.
 Վարդն յերեսին փռուեր ա.
 Զան, ջան ծաղիկ ջան:
 Մեր քառան ջրով ա,
 Մեր ուէս թրով ա,
 Ամէնք էրթան ուէս խանի դուռ,
 Խօսք ոսկի ջրով ա:
 Անձրև էկաւ շաղալէն,
 Այվանի պատ դողալէն.
 Դէն գացէք, աղբէրս էկաւ,
 Բոզ ձին տակ խաղալէն:
 Վիճակ, էկան քեզ կը տանին,
 Տնէն տանիս քեզ կը հանին.
 Ամէն աղջիկ մէ ցաւ է,
 Քեզ կը խաբէն, բանէ հանէն:
 Ծառ մի ունիմ կեռաս ա,
 Գիշեր քնա էրազ ա,
 Լուսուն յէլայ մուրազ ա.
 Քուրուրտիք, Աստուած խանչէք,
 Աղբէրս հասնի, մուրազ ա:
 Ծառ մի ունիմ Հնտա քաղաք,
 Ճուղ տանէր քաղքէ քաղաք,
 Ամէն ճուղին քառասուն ճրագ,
 Մէջ նստեր սինամահաւք:
 Ծառի տակ արօտ ա,
 Քուր աղբօր կարօտ ա:
 Վիճակ դբի վըր իշուն,
 Վիճկի փողերը նիսուն.
 Վիճակ դբի վըր փլին,
 Պրծաւ, ընկաւ մըջ տլին:
 Դետը կուգայ շխշալէն,

Շամօան դրած շողշողալէն,
 Խարսիկ, խառնախան վիճակն ի
 բարին:
 Կոխերիս փշին, խլերիս թախտա-
 փշին.
 Այնար կը ցանկայ քու խօրոտ
 բաժին:
 Ճրագ շէնքին կը վառի.
 Դուրթան ի դաշտ կը բանի,
 Զար կամի դուռն կը պատուի:
 Նստէր ես յէգին, վիլակ կէնես,
 Մէկ Աստծուց դիլակ կէնես,
 Օսկի օրօրոց կօրօրես,
 Մարգարէ ծածկոց ի վրէն:
 Մանի ըսեմ ու շարեմ,
 Լցեմ տոպրակ ու կարեմ.
 Խրկեմ, էրթայ քաղկէ քաղաք,
 Սրտիս սիրածը ճարեմ:
 Զոջ տուն ջուխտակ գերան,
 Խորոտ պառկաւ գէշի ծոցան.
 Հէյ վախ ու հազար բերան:
 Ժողուած ա մանուկ ու կտրիճ,
 Կանէր քար ու խիջ.
 Կը հանէր աղբուրն ի սարից:
 Հագեր ես կանաչ,
 Կերթաս սուրբ խաչ,
 Աստուած քեզի տայ ջուխտ լաճ:
 Իմ մէր կերեր թթու թան,
 Ընձի բերեր վթվթան:
 Իմ մէր կերեր ձուածեղ,
 Ինձի բերեր բոռ անձեղ:
 Իմ մեր կերեր խաւրժիլ,
 Ինձի բերեր ոսկի ծիլ:

Երակայ Դաօլիչայ գիւղի բարբառով *)

Ծաղկի անուն Անթառան,
 Դեասէք էկան, յետ դառան.
 Զան ծաղիկ, ջան ջան,
 Զաղջի դուռը չաւորմայ,
 Սև շունը դաւուրմայ.
 Կանչէք թող դայ ուէսին,
 Դեասէք բերայ վրը մսին:
 Զան ծաղիկ, ջան ջան,
 Դուլթանը մանի —մանի,
 Շէկ աղջիկ հաց կը տանի,
 Մէկ կը քելայ, մէկ կայնի.
 Զան ծաղիկ, ջան ջան,
 Օխտը դուռը քամամ ա,
 Ծոցդ մտնիմ համամ ա.
 Ծոցումդ բոստան դրի.
 Ծծերդ ինձի շամամ ա,
 Զան ծաղիկ, ջան ջան,
 Այ արփին, արփին, արփին,
 Յէրկէն առուն քար ափին,
 Քուր կը մեռնեմ էն աղբօր,
 Համ գլաւին, համ դարբին:

*
 * *

Ղրմզլու գիւղի բարբառով 1)

Ծաղիկ եմ քաղէ, էս ա,
 Զանիդ մեռնեմ, ջան փեսա:
 Ծաղիկ քաղի մաղերով,

() Ասել է Ալաշկերտցի Մաքօ Պետրոսեան. որ փոքր ժամանակ ապրել է Տաշիչայ գիւղը:

1) Ղրմզլու գիւղի աղջիկները Համբարձման տօնից մի շաբաթ առաջ սկսում են ծաղիկ քաղել. թեւ թեւի տուած եւ երգել. «Ծաղկի զովքը» տեսում է մինչեւ համբարձման—հինգշաբթի. այդ օրը վերջանում է վիճակի փարջի ու ծաղկի զովեստը, իսկ հետեւեալ կիրակին վիճակ են հանում. այդ օրը աղջիկները չեն երգում. այլ մեծ կանայք թուրքերէն

Վեր գրեցի շաղերով.
 Հրէն իմ աղբէրն էկաւ,
 Բոզ ձին տակը խաղալով:
 Ծաղիկ, ծաղկեվանայ եմ,
 Ասլ յերեանայ եմ.
 Տարին մէ խեղ ես գալմ.
 Թագա նուպարխանայ եմ:
 Մեր հանդերը ջրով ա,
 Մաշին թրով ա.
 Ամէն մեծիս մտնելու,
 Խօսքերն օսիլ ջրով ա:
 Ծաղկի անուն Անթառան,
 Տղէքն էկան, յետ դառան:
 Ծաղկիս անուն Աղասի,
 Հակտէ հակատ ապառի:
 Չորս ընկանի ծափ ունեմ,
 Մէջը լիքը լափ ունեմ:
 Այ հէքեարի, հէքեարի,
 Մխսար մխսար շաքարի:
 Թոնն էկաւ շաղերով,
 Վարդ քաղեցի մաղերով:
 Սև ա չոպանի շունը՝
 Կը տանի եարիս քունը:
 Թագա եօնջէք ջրեցի,
 Դանկները սրեցի.
 Առաւօտ գիշերհանայ
 Վիճկիս մօտաղ կտրեցի:
 Էնտու կաքաւ ան ծեփրակելս,
 Աղբէր, էրթանք միատեղ:
 Էս սարը ծաղիկ չկայ,
 Արի, էրթանք գիւլի բաղ:

*
 * *

«մէնի» են ասում. Ամեն մինը իր վիճակը միջից հանելիս՝ մի տուն մանի է ասում առանց եղանակի. Այս ամառ նոյն զիւղը լինելով ուզեցի գրի առնել, սակայն կանայք չափազանց զբաղուած լինելով չկարողացայ «մէնի»-ները հաւարելը, այլ աղջկաներից ծաղիկի քերգերը միայն գրի առիւ.

Ա. Հ.

Մեր հայաբեր բաղջայ կայ,
Բաղջի մէջը ռեհան կայ.
Ռեհանը քաղող պիտի,
Մոցումը պահող պիտի
Անձրեւ դալիս ա,
Կարմիր վարդը լալիս ա,
Ճանքալս արէք, անց կէնայ,
Կարօտ հարս գալիս ա:
Կանաչ տեփուր միջան ա,
Գնացէք, տեսէք հարս դան ա,
Նոր բռնած բեղերը,
Ոսկի թիկն նման ա:
Գեանջա քամին գալիս ա,
Թիկնա մէջը տալիս ա,
Աղջիկ, վե կաց, դուռը բաց,
Գլխիդ տէրը գալիս ա:
Նախորաջորա խնկի ծառ,
Խնձոր թալեմ, արի տար,
Ուրբաթ, չարաթ քե մոնլաթ,
Լուս կերակի արի տար:
Արեգակը ամալի տակը,
Ես եմ քո զնդի փակը,
Ես քեզի սրտե սիրեցի,
Մեխակի քալի տակը:
Արեգակը կամար, կամար,
Մէջքումդ ոսկի քամար,

Ես մեռնեմ, աչք ունքիդ խամար.
Յիցցուն օր պաս եմ պահէ,
Գո ազիլ ջանիդ խամար:
Լոյսնակը անդին գիշեր,
Սև աչքը, կարմիր թշեր,
Իմ հարը ընձի տուէք,
Ձեր խեղ բարի գշեր:
Ձու եմ դրէ քալէն, խաչեմ,
Էլնեմ կտուրը, քե աչեմ,
Տեսնեմ հարս գալիս ա,
Զոքեմ, չամկեքը քաչեմ:

* *

Ես աղջիկ եմ ալ կուգեմ.
Այս ծալպածալ կուգեմ.
Ես էն տունը հարս պիտի,
Ոսկի սարէ սար կուգեմ:
Սարիցն էլաւ էրկու ծուխ,
Մէկը հանկաւ, մէկէ մուխ,
Էրկու գեօգալ եմ սիրէ,
Մէկը շէկ ա, մէկը թուխ:
Լոյսնակը ցերեկ, ցերեկ,
Գեամբայ խապար բերէք,
Այլուխս տամ մուսուլուխ,
Սարիցս նուպար բերէք:

* *

Թաւրիզի բարբառով *)

Ջամբարձում գեալաջախ սրբ,	—	Համբարձումը դալու է,
Ջան գիւլում, ջան ջան 1).	—	Ջան վարդս, ջան, ջան,
Սուրճանի սալանախ սրբ.	—	Սեղանը պարզելու է.
Նոքեարի եօլի հիւպսրբ,	—	Սպասաւորի ճանապարհին կսպասէ,
Օզի օս գեալանախ սրբ.	—	Ինքն ես գալու է:
Համբարձում արիւ գեալը,	—	Համբարձում, ձիաւոր կգայ,
Արիւ վար, արիւ գեալը,	—	Ձիաւոր կայ, ձիաւոր կգայ:

*) Գրի է առել Արուսեակ Հայկունի. ասել Համասփիւռ Նաւասար-
գեան. 1) Ամեն տողի վերջը կրկնելու է սոյն տողը:

Ինդի գեալան Համբարձում, — Այժմ եկող Համբարձումը,
Բաթի դովլաթի գեալան: — Գլուխը բաղդաւոր կգայ:

Սա մի կանաչ խիար եմ,
Քո ջանին էխտար եմ,
Կերթամ, կերթամ, յետ կը գամ,
Սա մէ բաեալու եար եմ:

Ջաղաչիս դուռը փոս ա,
Քար կը թալեմ, կը խօսայ,
Կեռ կեռ ունքերիդ մեռնեմ,

Ոսկէ դալամով քաշած ա:

Դուռը դռան վերէն ա,

Հեյվէն նռան վերէն ա.

Հորէն էկաւ իմ եարս,

Ղալխան ձիէն վերէն ա:

Ճրագ գրամ լուսացու,

Կարմիր խառէն քիտացու,

Սա քո մօրը հարսնացու,

Դու իմ մօրը փեսացու:

Ծռու տակը խով կանի,

Թելերդ քամին տանի,

Փեփիք, փեփիք ուտիւնայ, — Սփռոց սփռոցի վրայ,

Փեփիք դիւզիւմ ուտիւնայ. — Սփռոց ծնկիս վրայ.

Օրբոյ քեզազ եզգիայ, — Նստած գիւր կը գրէ,

Քրիստոսն եօխնայ: — Քրիստոսին սիրուն վրայ:

Էրես էրեսի դեննք,

Անուշ քուններս տանի:

Խնձոր ունեմ կծած ա,

Կծած չի, էրծաթած ա,

Աղբէր ուզաց չու տուայ,

Ասում. «Ազիզ եարի ղրկած ա»:

Աղբէր, հանաքիդ մեռնեմ.

Ջուխս ջուխս դանակիդ մեռնեմ:

Գթակդ եան ես դրէ,

Արած դիւանիդ մեռնեմ:

Հաց եմ թխէ գաթացու,

Իմ եարը մէլիքացու.

Գեղումն օխալ տղայ ա,

Իմ եարին նոխարացու:

Ջուր է գալի առխըմը,

Ապրումէ չարխը.

Էս էն քաւաս եար կուզեմ,

Ջումաթ էլնի խալխըմը:

